

Bài 1
CHỦ NGHĨA MÁC - LÊNIN VÀ TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH -
NỀN TẢNG TƯ TƯỞNG, KIM CHỈ NAM CHO HÀNH ĐỘNG
CỦA ĐẢNG VÀ CÁCH MẠNG VIỆT NAM

Với bản chất khoa học và cách mạng của mình, kể từ khi ra đời đến nay, chủ nghĩa Mác – Lênin đã trở thành nền tảng và kim chỉ nam cho giai cấp vô sản và những người cộng sản trên thế giới. Đối với cách mạng Việt Nam cũng không ngoại lệ. Trên con đường đi tìm đường cứu nước, lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc đã nghiên cứu chủ nghĩa Mác - Lênin, hệ tư tưởng của giai cấp vô sản. Người khẳng định muốn cứu nước và giải phóng dân tộc không còn đường nào khác là con đường cách mạng vô sản. Từ đó, các hoạt động lý luận và thực tiễn của Người hướng tới việc thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam. Đầu năm 1930, tại Hương Cảng (Trung Quốc), Người chủ trì Hội nghị hợp nhất ba tổ chức cộng sản ở Việt Nam (Đông Dương cộng sản Đảng; An Nam cộng sản Đảng, Đông Dương cộng sản liên đoàn), thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam. Hội nghị đã thông qua *Chánh cương vắn tắt của Đảng* và *Sách lược vắn tắt của Đảng*, *Chương trình tóm tắt của Đảng*. Đảng tuyên bố lấy chủ nghĩa Mác - Lênin làm nền tảng tư tưởng của mình¹.

Đến Đại hội VII của Đảng (6-1991), Đảng đã xác định “tư tưởng Hồ Chí Minh là kết quả của sự vận dụng và phát triển sáng tạo chủ nghĩa Mác – Lênin vào điều kiện cụ thể nước ta...”². *Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội* được thông qua tại Đại hội VII cũng khẳng định. “Đảng lấy chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh làm nền tảng tư tưởng, kim chỉ nam cho hành động...”³. *Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội (bổ sung, phát triển năm 2011)*, được thông qua tại Đại hội XI (01-2011) của Đảng, một lần nữa khẳng định điều này.

Đó là kết luận rút ra từ kết quả tổng kết sâu sắc thực tiễn lịch sử của Đảng ta và cách mạng Việt Nam từ khi thành lập Đảng. Quán triệt sâu sắc những quan điểm cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh, nền tảng tư tưởng của

¹ Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản họp từ ngày 6-1 đến ngày 7-2-1930. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ III của Đảng (tháng 9-1960) đã quyết định lấy ngày 3-2-1930 là ngày kỷ niệm ngày thành lập Đảng (xem Đảng Cộng sản Việt Nam: Văn kiện Đảng toàn tập, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2002, t.2, tr.12).

Đảng, là kim chỉ nam cho hành động của Đảng và cách mạng Việt Nam, là nhiệm vụ của đảng viên.

I. CHỦ NGHĨA MÁC – LÊNIN – HỌC THUYẾT KHOA HỌC VÀ CÁCH MẠNG CỦA GIAI CẤP VÔ SẢN

1. Chủ nghĩa Mác - Lênin là thành tựu trí tuệ của loài người

a. Sự ra đời của chủ nghĩa Mác - Lênin - đòi hỏi khách quan của phong trào cách mạng thế giới

Trong quá trình phát triển của nhân loại, nhất là từ khi xuất hiện các giai cấp và đấu tranh giai cấp, quần chúng lao động bao giờ cũng mơ ước được sống trong một xã hội bình đẳng, công bằng, có cuộc sống ấm no, tự do và hạnh phúc. Nhiều tư tưởng tiến bộ và nhân đạo đã hình thành và phát triển trong lịch sử nhân loại để dẫn dắt cuộc đấu tranh của quần chúng cần lao.

Phương thức sản xuất tư bản chủ nghĩa ra đời từ trong lòng xã hội phong kiến, làm xuất hiện hai giai cấp mới là giai cấp tư sản và giai cấp công nhân. Đến giữa thế kỷ XIX, phong trào đấu tranh của giai cấp công nhân ở nhiều nước Tây Âu, nhất là ở nước Anh, phát triển mạnh mẽ. Giai cấp vô sản đã bước lên vũ đài chính trị, cần có lý luận khoa học để hướng dẫn cuộc đấu tranh cách mạng nhằm giải phóng mình khỏi những áp bức, bất công xã hội.

Trong thời điểm đó trên thế giới đã xuất hiện các tiền đề kinh tế - xã hội, khoa học, lý luận dẫn tới sự ra đời của chủ nghĩa Mác:

+ *Tiền đề kinh tế:*

Sự phát triển của lực lượng sản xuất xã hội đã ở trình độ xã hội hóa cao nhờ những cải tiến, phát minh về kỹ thuật và công nghệ, dẫn tới sự ra đời của nền sản xuất đại công nghiệp cơ khí. Mâu thuẫn cơ bản của xã hội tư bản là giữa tính chất xã hội hoá của sản xuất với chiếm hữu tư nhân về tư liệu sản xuất ngày càng phát triển đã trở nên gay gắt và trở thành mâu thuẫn chủ yếu của xã hội.

+ *Tiền đề chính trị - xã hội:*

Sự phát triển của chủ nghĩa tư bản gắn liền với sự ra đời và phát triển của giai cấp công nhân. Cơ cấu xã hội của xã hội tư bản chủ nghĩa có đặc trưng cơ bản là tồn tại hai giai cấp đối lập nhau về lợi ích là giai cấp tư sản và giai cấp vô sản.

Phong trào đấu tranh của giai cấp vô sản ngày càng lan rộng, phát triển từ tự phát tới tự giác, từ đấu tranh kinh tế tới đấu tranh chính trị. Các cuộc đấu tranh của công nhân ở Lyông (Pháp), thợ dệt ở Xilêdi (Đức)... thể hiện sự trưởng thành về chính trị của giai cấp vô sản. Cuộc đấu tranh của giai cấp vô sản đòi hỏi bức xúc phải có sự dẫn dắt của lý luận khoa học và cách mạng. Lý luận của Mác ra đời đáp ứng những đòi hỏi ấy.

+ *Tiền đề khoa học và lý luận:*

Về khoa học tự nhiên, vào giữa thế kỷ XIX, đã xuất hiện thuyết tiến hóa giống loài của Đác-uyn, học thuyết bảo toàn và chuyển hóa năng lượng của Lô-môn-ô-xốp... Các phương pháp nhận thức khoa học như: quy nạp, phân tích, thực nghiệm, tổng hợp... đã thúc đẩy năng lực tư duy khoa học không ngừng phát triển.

Về lý luận, có những thành tựu của triết học cổ điển Đức (đại biểu là Cantơ, Hêghen, Phoiơbắc); kinh tế chính trị cổ điển Anh (Ăđam Xmit và Đa-vít Ricacđô), chủ nghĩa xã hội không tưởng thế kỷ XIX (Xanh-Xi-mông, Phu-riê ở Pháp; O-oen ở Anh...).

C. Mác (1818-1883) và Ph. Ăngghen (1820-1895) đã kế thừa, tiếp thu có chọn lọc và phát triển những tiền đề lý luận trên để sáng tạo ra học thuyết khoa học và cách mạng cho giai cấp vô sản, đó là chủ nghĩa Mác. Trong học thuyết của mình, hai ông đã hình thành nên chủ nghĩa duy vật biện chứng và chủ nghĩa duy vật lịch sử; làm sáng tỏ quy luật hình thành, phát triển, diệt vong của chủ nghĩa tư bản và vai trò lịch sử toàn thế giới của giai cấp vô sản là xóa bỏ chế độ tư bản chủ nghĩa, xây dựng thành công xã hội xã hội chủ nghĩa và cộng sản chủ nghĩa.

Chủ nghĩa Mác ra đời đáp ứng đòi hỏi cấp bách của phong trào cách mạng thế giới. Sự ra đời của chủ nghĩa Mác không chỉ là sự phản ánh của thực tiễn xã hội, nhất là tình hình thực tiễn đấu tranh cách mạng của giai cấp công nhân, mà là một tất yếu khách quan trong tiến trình phát triển hợp logic của lịch sử tư duy nhân loại, là thành tựu trí tuệ của loài người.

b. V. I. Lênin đã bảo vệ, vận dụng và phát triển sáng tạo toàn diện lý luận của Mác - Ăngghen trong điều kiện lịch sử mới

Đầu thế kỷ XX, chủ nghĩa tư bản trên thế giới đã chuyển sang giai đoạn phát triển mới, giai đoạn chủ nghĩa đế quốc. Sự phát triển không đều của chủ nghĩa tư

bản làm cho mâu thuẫn giữa các nước đế quốc không thể điều hoà được, dẫn tới chiến tranh đế quốc. Trong điều kiện đó, cách mạng vô sản có thể nổ ra và thắng lợi ở một vài nước, thậm chí ở một nước tư bản kém phát triển. Do sự xâm chiếm và đô hộ các nước thuộc địa của chủ nghĩa đế quốc, trên thế giới đã xuất hiện phong trào đấu tranh chống đế quốc giành lại nền độc lập ở các nước thuộc địa. Vì vậy, cách mạng vô sản ở các nước đế quốc và phong trào giải phóng dân tộc có mối quan hệ khăng khít với nhau, cùng chống một kẻ thù chung.

Trong hoàn cảnh đó, V.I. Lênin (1870-1924) đã vận dụng và phát triển sáng tạo toàn diện học thuyết Mác để giải quyết những vấn đề của cách mạng vô sản trong thời đại đế quốc chủ nghĩa.

V.I. Lênin đã phân tích sâu sắc về chủ nghĩa tư bản trong giai đoạn chủ nghĩa đế quốc, chỉ ra những mâu thuẫn nội tại không thể nào khắc phục được của chủ nghĩa tư bản, đi đến khẳng định khả năng thắng lợi của cách mạng vô sản, về mối quan hệ giữa cách mạng vô sản và cách mạng giải phóng dân tộc. Với thắng lợi của Cách mạng xã hội chủ nghĩa Tháng Mười Nga vĩ đại và thực tiễn xây dựng chủ nghĩa xã hội ở Liên Xô, V.I. Lênin đã phát triển một loạt vấn đề lý luận mới: về xây dựng chính quyền xô viết; phát triển kinh tế, khoa học - kỹ thuật, phát triển lực lượng sản xuất, xây dựng quan hệ sản xuất mới; tiến hành công nghiệp hóa, điện khí hoá toàn quốc; thực hiện dân chủ xã hội chủ nghĩa... Đó chính là sự bổ sung, phát triển chủ nghĩa Mác.

Để bảo vệ chủ nghĩa Mác, V.I. Lênin không chỉ phê phán không khoan nhượng đối với mọi kẻ thù của chủ nghĩa Mác, mà còn kịch liệt phê phán chủ nghĩa xét lại, cơ hội, tả, hữu khuynh, giáo điều, bảo vệ sự trong sáng của chủ nghĩa Mác.

Những công hiến lý luận của V.I. Lênin trong việc phát triển sáng tạo học thuyết Mác đã tạo nên một hệ thống lý luận thống nhất của giai cấp vô sản và các dân tộc bị áp bức trên toàn thế giới. Vì vậy, một giai đoạn mới trong sự phát triển của chủ nghĩa Mác đã gắn liền với tên tuổi và công hiến của V.I. Lênin, cũng từ đây, hệ tư tưởng của giai cấp vô sản được gọi là *chủ nghĩa Mác – Lênin*.

Với bản chất khoa học và cách mạng, ngày nay chủ nghĩa Mác - Lênin đã, đang và sẽ tiếp tục được vận dụng, bổ sung và phát triển trong thực tiễn đấu tranh của giai cấp công nhân, nhân dân lao động và các dân tộc trên thế giới vì hoà bình, độc lập dân tộc, phát triển và chủ nghĩa xã hội.

2. Chủ nghĩa Mác - Lênin là một hệ thống lý luận thống nhất được hình thành từ ba bộ phận: triết học Mác - Lênin, kinh tế chính trị Mác - Lênin và chủ nghĩa xã hội khoa học

a) Triết học Mác - Lênin

Triết học là hệ thống tri thức lý luận chung nhất của con người về tự nhiên, xã hội và con người; về mối quan hệ của con người và tư duy của con người đối với thế giới. Triết học Mác - Lênin là giai đoạn cao trong sự phát triển tư tưởng triết học, là khoa học về những quy luật chung nhất của tự nhiên, xã hội và tư duy. Triết học Mác - Lênin đem lại cho con người thế giới quan khoa học và phương pháp luận đúng đắn để nhận thức và cải tạo thế giới.

b) Kinh tế chính trị Mác - Lênin

Kinh tế chính trị nghiên cứu quan hệ giữa người với người trong quá trình sản xuất, tức quan hệ sản xuất. Kinh tế chính trị Mác - Lênin nghiên cứu phương thức sản xuất tư bản chủ nghĩa, chỉ rõ bản chất bóc lột của quan hệ sản xuất tư bản chủ nghĩa; những quy luật kinh tế chủ yếu hình thành, phát triển và đưa chủ nghĩa tư bản tới chỗ diệt vong. Kinh tế chính trị Mác - Lênin nghiên cứu những quy luật phát triển của quan hệ sản xuất xã hội chủ nghĩa, xây dựng một xã hội không có áp bức, bất công, vì tự do, ấm no, hạnh phúc cho mọi người.

c) Chủ nghĩa xã hội khoa học

Chủ nghĩa xã hội khoa học nghiên cứu những quy luật chuyển biến từ xã hội tư bản chủ nghĩa lên xã hội xã hội chủ nghĩa và phương hướng xây dựng xã hội mới. Nó chứng minh rằng việc xã hội hóa lao động trong chủ nghĩa tư bản đã tạo ra cơ sở vật chất chủ yếu cho sự ra đời tất yếu của chủ nghĩa xã hội; động lực trí tuệ và tinh thần của sự chuyển biến đó là chủ nghĩa Mác - Lênin; lực lượng xã hội thực hiện sự chuyển biến đó là giai cấp vô sản và nhân dân lao động.

3. Những nội dung chủ yếu thể hiện bản chất khoa học và cách mạng của chủ nghĩa Mác - Lênin

Bản chất cách mạng và khoa học của chủ nghĩa Mác-Lênin thể hiện trên 4 nội dung chủ yếu sau:

a) Chủ nghĩa Mác - Lênin là một hệ thống lý luận khoa học, thể hiện trong toàn bộ các nguyên lý cấu thành học thuyết, trước hết là các nguyên lý cơ bản

Trong chủ nghĩa Mác – Lênin, chủ nghĩa duy vật và phép biện chứng gắn liền với nhau. Sự thống nhất chủ nghĩa duy vật và phép biện chứng làm cho chủ nghĩa duy vật trở nên triệt để và phép biện chứng trở thành lý luận khoa học.

Chủ nghĩa duy vật lịch sử, mà cốt lõi là học thuyết hình thái kinh tế - xã hội, là một thành tựu vĩ đại của triết học mác-xít. Học thuyết về hình thái kinh tế - xã hội đã chỉ rõ sự chuyển biến từ một hình thái kinh tế - xã hội này sang một hình thái kinh tế - xã hội khác diễn ra không phải một cách tự động mà phải trải qua quá trình đấu tranh giai cấp gay go, quyết liệt.

Quy luật quan hệ sản xuất phải phù hợp với tính chất và trình độ của lực lượng sản xuất thể hiện sự vận động của phương thức sản xuất. Đó là cơ sở để khẳng định sự diệt vong tất yếu của chủ nghĩa tư bản, sự thắng lợi tất yếu của chủ nghĩa xã hội.

Học thuyết Mác về giá trị thặng dư đã vạch ra quy luật vận động kinh tế của xã hội tư bản - quy luật giá trị thặng dư - từ đó vạch ra bản chất bóc lột của quan hệ sản xuất tư bản chủ nghĩa.

Học thuyết về sứ mệnh lịch sử của giai cấp vô sản đã chỉ rõ giai cấp công nhân là người lãnh đạo cuộc đấu tranh để lật đổ chế độ tư bản chủ nghĩa và xây dựng chế độ xã hội chủ nghĩa, giải phóng giai cấp mình và đồng thời giải phóng xã hội.

b) Chủ nghĩa Mác - Lênin là sự thống nhất hữu cơ giữa thế giới quan khoa học và phương pháp luận mác-xít

Bản thân các quy luật, nguyên lý trong chủ nghĩa Mác - Lênin vừa có ý nghĩa thế giới quan, vừa có ý nghĩa phương pháp luận.

Thế giới quan duy vật biện chứng giúp con người hiểu rõ bản chất của thế giới là vật chất. Thế giới tự nhiên, xã hội và tư duy vận động, biến đổi theo những quy luật khách quan. Con người thông qua hoạt động thực tiễn có thể nhận thức, giải thích, cải tạo thế giới, làm chủ thế giới.

Phương pháp luận đúng đắn giúp xem xét sự vật, hiện tượng một cách khách quan, phân tích cụ thể theo tinh thần biện chứng. Sự thống nhất giữa thế giới quan và phương pháp luận đã đưa chủ nghĩa Mác - Lênin trở thành một hệ thống lý luận mang tính khoa học sâu sắc và cách mạng triệt để.

c. Chủ nghĩa Mác - Lênin là học thuyết giải phóng xã hội, giải phóng giai cấp, giải phóng con người với con đường, lực lượng, phương thức đạt mục tiêu đó

Chủ nghĩa Mác - Lênin đã chỉ rõ quần chúng nhân dân là chủ nhân của xã hội, là người sáng tạo ra lịch sử. Điều đó đem lại cho loài người, đặc biệt là giai cấp công nhân, nhân dân lao động, những công cụ nhận thức và cải tạo thế giới.

Chủ nghĩa Mác - Lênin là hệ tư tưởng của giai cấp vô sản, là vũ khí lý luận sắc bén của giai cấp vô sản trong cuộc đấu tranh giải phóng giai cấp mình, giải phóng toàn xã hội và giải phóng con người.

Chủ nghĩa Mác - Lênin không chỉ giải thích mà còn vạch ra con đường, những phương tiện cải tạo thế giới.

Ra đời trong thực tiễn đấu tranh của phong trào công nhân, chủ nghĩa Mác - Lênin khẳng định mối liên hệ hữu cơ, biện chứng giữa lý luận cách mạng và thực tiễn cách mạng. C. Mác viết: “Vũ khí của sự phê phán cố nhiên không thể thay thế được sự phê phán của vũ khí, lực lượng vật chất chỉ có thể bị đánh đổ bằng lực lượng vật chất; nhưng lý luận cũng sẽ trở thành lực lượng vật chất, một khi nó thâm nhập vào quần chúng”⁴.

d. Chủ nghĩa Mác - Lênin là một học thuyết mở, không ngừng tự đổi mới, tự phát triển trong dòng trí tuệ của nhân loại

Mang bản chất khoa học, nên chủ nghĩa Mác- Lênin không phải là một hệ thống các nguyên lý giáo điều, bất biến mà gắn với quá trình phát triển của tri thức nhân loại và phong trào cách mạng trên thế giới. Chính C. Mác, Ph. Ăngghen, V.I. Lênin đã nhiều lần khẳng định học thuyết của các ông không phải là cái đã xong xuôi hẳn, còn nhiều điều các ông chưa có điều kiện, thời gian, cơ hội nghiên cứu. Phát triển lý luận Mác - Lênin là trách nhiệm của các thế hệ kế tiếp sau, của những người mác-xít chân chính. Ngay bản thân các nhà kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin trong quá trình nghiên cứu và hoạt động trong phong trào công nhân cũng đã điều chỉnh một số luận điểm của mình.

Chủ nghĩa Mác - Lênin là một học thuyết mở. Vì vậy, nó không bao giờ là một học thuyết lý luận cứng nhắc và giáo điều. Thế hệ này nối tiếp thế hệ khác tiếp thu, vận dụng và phát triển sáng tạo các quan điểm của chủ nghĩa Mác – Lênin, làm

⁴. C.Mác và Ph. Ăngghen: *Toàn tập*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1995, t.1; tr. 580.

cho học thuyết của C. Mác, Ph. Ăngghen, V.I. Lênin ngày càng được bổ sung và hoàn thiện.

Toàn bộ học thuyết Mác - Lênin có giá trị bền vững, xét trong tinh thần biện chứng, nhân đạo và hệ thống tư tưởng cốt lõi của nó. Đó là những kết tinh trí tuệ của nhân loại qua các thế hệ nối tiếp nhau, để ngày càng phát triển và hoàn thiện.

II. TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH - HỆ THỐNG CÁC QUAN ĐIỂM TOÀN DIỆN VÀ SÂU SẮC VỀ NHỮNG VẤN ĐỀ CƠ BẢN CỦA CÁCH MẠNG VIỆT NAM

1. Khái niệm tư tưởng Hồ Chí Minh

Trong quá trình lãnh đạo cách mạng Việt Nam, Đảng ta đã vận dụng những nội dung của tư tưởng Hồ Chí Minh vào thực tiễn cách mạng nước ta. Trên cơ sở nghiên cứu lý luận và tổng kết thực tiễn trên, tại Đại hội VII (tháng 6/1991) Đảng ta lần đầu tiên đã đưa ra khái niệm về tư tưởng Hồ Chí Minh và khẳng định: “cùng với chủ nghĩa Mác - Lênin, Đảng nêu cao *tư tưởng Hồ Chí Minh*”⁵. Đến Đại hội IX (2001), Đảng ta đưa ra định nghĩa tư tưởng Hồ Chí Minh. Kế thừa định nghĩa này, *Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội (Bổ sung, phát triển năm 2011)* khẳng định: “***Tư tưởng Hồ Chí Minh*** là một hệ thống quan điểm toàn diện và sâu sắc về những vấn đề cơ bản của cách mạng Việt Nam, kết quả của sự vận dụng và phát triển sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin vào điều kiện cụ thể của nước ta, kế thừa và phát triển các giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc, tiếp thu tinh hoa văn hoá nhân loại; là tài sản tinh thần vô cùng to lớn và quý giá của Đảng và dân tộc ta, mãi mãi soi đường cho sự nghiệp cách mạng của nhân dân ta giành thắng lợi”⁶.

2. Nguồn gốc hình thành tư tưởng Hồ Chí Minh

a) Chủ nghĩa Mác - Lênin

Tư tưởng Hồ Chí Minh là kết quả của sự vận dụng và phát triển sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin vào điều kiện cụ thể của nước ta.

Từ chủ nghĩa yêu nước, Hồ Chí Minh đến với chủ nghĩa Mác - Lênin, tiếp thu bản chất khoa học và cách mạng của học thuyết này. Từ đó, trong suốt quá trình lãnh đạo cách mạng Việt Nam, Người đã vận dụng sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin

⁵ Đảng Cộng sản Việt Nam: Văn kiện Đảng toàn tập, Sdd, t.51, tr.29.

⁶ Đảng Cộng sản Việt Nam: Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011, tr.88.

để giải quyết thành công những vấn đề cơ bản của cách mạng Việt Nam, đưa cách mạng Việt Nam đi từ thắng lợi này đến thắng lợi khác. Trong quá trình vận dụng chủ nghĩa Mác-Lênin vào Việt Nam, Người đã có nhiều phát triển sáng tạo, làm phong phú thêm kho tàng lý luận của chủ nghĩa Mác - Lênin.

b) Các giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc

Tư tưởng của Hồ Chí Minh là kết quả của sự kế thừa các giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc. Đó là truyền thống yêu nước, ý chí độc lập, tự cường; đoàn kết, nhân ái, khoan dung, tinh thần cộng đồng; lạc quan yêu đời, cần cù, thông minh, sáng tạo... Hồ Chí Minh là người Việt Nam yêu nước trước khi trở thành một chiến sĩ cộng sản. “Dân tộc ta, nhân dân ta, non sông đất nước ta đã sinh ra Hồ Chủ tịch, người anh hùng dân tộc vĩ đại; và chính Người đã làm rạng rỡ dân tộc ta, nhân dân ta và non sông đất nước ta”⁷.

c) Tinh hoa văn hóa nhân loại

Tư tưởng Hồ Chí Minh là kết quả của việc tiếp thu tinh hoa văn hóa nhân loại. Trong suốt cuộc đời, đặc biệt trong quá trình bôn ba tìm đường cứu nước, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn tìm tòi, học hỏi và tiếp thu có chọn lọc, có phê phán các quan điểm của các trường phái triết học, quan điểm tư tưởng cổ, kim, đông, tây; tinh thần cách mạng, tinh thần độc lập tự do của các dân tộc; kinh nghiệm của các cuộc cách mạng... để vận dụng vào thực tiễn cách mạng Việt Nam, để trở thành tư tưởng của mình.

Trong ba nguồn gốc trên, chủ nghĩa yêu nước là cơ sở ban đầu và là động lực thúc đẩy Chủ tịch Hồ Chí Minh đến với chủ nghĩa Mác - Lênin, làm cho chủ nghĩa yêu nước Việt Nam có nội dung mới, tầm cao mới, “độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội”. Chủ nghĩa Mác - Lênin là nguồn gốc chủ yếu của tư tưởng Hồ Chí Minh, giúp cho việc phát triển các giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc và tiếp thu tinh hoa văn hóa nhân loại có định hướng khoa học và cách mạng đúng đắn. Chính vì thế, tư tưởng Hồ Chí Minh trước hết và chủ yếu là sản phẩm của sự vận dụng và phát triển sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin vào thực tiễn cách mạng Việt Nam. Tinh hoa văn hóa nhân loại làm giàu có và sâu sắc thêm chủ nghĩa yêu nước và tư tưởng xã hội chủ nghĩa ở Chủ tịch Hồ Chí Minh.

⁷ Hồ Chí Minh: Toàn tập, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011, t.15, tr.627.

d) Những nhân tố chủ quan thuộc về phẩm chất cá nhân của Chủ tịch Hồ Chí Minh

Những điều kiện trên cũng đã đến với nhiều người cùng thời với Hồ Chí Minh. Nhưng chỉ có ở Chủ tịch Hồ Chí Minh những điều kiện đó mới phát triển trở thành tư tưởng Hồ Chí Minh, bởi vì có sự tham gia của các phẩm chất cá nhân của Người.

Trước hết, đó là tư duy độc lập, tự chủ, sáng tạo cộng với sự nhận xét, phê phán tinh tường, sáng suốt trong việc nghiên cứu, tìm hiểu.

Thứ hai, là sự khổ công học tập nhằm chiếm lĩnh vốn tri thức phong phú của nhân loại, học tập kinh nghiệm đấu tranh của phong trào giải phóng dân tộc, phong trào công nhân quốc tế.

Thứ ba, là ý chí của một nhà yêu nước, một chiến sĩ cộng sản nhiệt thành cách mạng, một trái tim yêu nước, thương dân, thương yêu những người cùng khổ, sẵn sàng chịu đựng hy sinh vì độc lập của Tổ quốc, vì tự do, hạnh phúc của đồng bào.

Cùng với những năng lực bẩm sinh, những phẩm chất cá nhân cao quý trên đã quyết định việc Hồ Chí Minh tiếp nhận, chọn lọc, chuyển hoá, phát triển những tinh hoa của dân tộc và thời đại thành tư tưởng đặc sắc của mình.

3. Những nội dung cơ bản của tư tưởng Hồ Chí Minh

Đến Đại hội IX (tháng 4-2001) đã nêu khá đầy đủ những nội dung cơ bản của tư tưởng Hồ Chí Minh, gồm:

- Tư tưởng về giải phóng dân tộc, giải phóng giai cấp, giải phóng con người;
- Tư tưởng về độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội, kết hợp sức mạnh dân tộc với sức mạnh thời đại;
- Tư tưởng về sức mạnh của nhân dân, của khối đại đoàn kết dân tộc;
- Tư tưởng về quyền làm chủ của nhân dân, xây dựng Nhà nước thật sự của dân, do dân, vì dân;
- Tư tưởng về quốc phòng toàn dân, xây dựng lực lượng vũ trang nhân dân;
- Tư tưởng về phát triển kinh tế và văn hoá, không ngừng nâng cao đời sống vật chất và tinh thần của nhân dân;

- Tư tưởng về đạo đức cách mạng, cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư;
- Tư tưởng về chăm lo bồi dưỡng thế hệ cách mạng cho đời sau;
- Tư tưởng về xây dựng Đảng trong sạch, vững mạnh, cán bộ, đảng viên vừa là người lãnh đạo, vừa là người đầy tớ thật trung thành của nhân dân...

III. VẬN DỤNG VÀ PHÁT TRIỂN SÁNG TẠO CHỦ NGHĨA MÁC-LÊNIN, TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH TRONG SỰ NGHIỆP ĐỔI MỚI Ở NƯỚC TA HIỆN NAY

1. Các yêu cầu cần nắm vững trong việc vận dụng và phát triển chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh

Trên cơ sở nắm chắc bản chất khoa học và cách mạng của chủ nghĩa Mác – Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, để vận dụng đúng đắn, thích hợp vào thực tiễn nước ta, cần thực hiện các yêu cầu sau:

Một là, cần nắm vững những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin đang còn nguyên giá trị, như Học thuyết về hình thái kinh tế - xã hội; Học thuyết giá trị thặng dư... Khi vận dụng một quan điểm lý luận cụ thể của chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh phải nắm chắc bối cảnh ra đời, phạm vi nhiệm vụ mà tư tưởng, nguyên lý đó phải giải quyết. Không thể chỉ dựa vào một câu nói, một luận điểm tư tưởng của C. Mác, Ph. Ăngghen, V.I. Lênin, Chủ tịch Hồ Chí Minh, trong khi không rõ bối cảnh ra đời của nó, để bê nguyên xi vào tình hình thực tiễn, bởi vì những câu nói, bài viết của các nhà kinh điển luôn gắn liền với hoàn cảnh thực tiễn của nó.

Hai là, khi vận dụng, phải nắm chắc đặc điểm nước ta, xuất phát đầy đủ từ tình hình thực tiễn đất nước, xác định rõ những yêu cầu và nhiệm vụ thực tiễn cần giải quyết, bối cảnh quốc tế, trong đó nhiệm vụ được thực hiện.

Ba là, phải đẩy mạnh nghiên cứu lý luận, tổng kết thực tiễn đất nước, tham khảo có chọn lọc kinh nghiệm các nước, từ đó khái quát thành những bài học cho cách mạng nước ta trong từng giai đoạn, từng thời kỳ.

Việc vận dụng chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh trong điều kiện thực tiễn nước ta hiện nay đang là vấn đề được Đảng ta hết sức quan tâm, coi đó là một trong những nhiệm vụ hàng đầu. Vận dụng chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh phải đi liền với bổ sung và phát triển dựa trên những vấn đề thực tiễn đặt

ra. Sự nghiệp đổi mới đang đi vào chiều sâu, nhiều vấn đề mới như kinh tế thị trường, kinh tế tri thức, nhà nước pháp quyền, hội nhập... là những vấn đề rất mới, cần được nghiên cứu, giải đáp về lý luận và thực tiễn. Đại hội X xác định: phải chăm chú phát hiện, tổng kết thực tiễn để tìm ra cái mới của lý luận, bổ sung cho kho tàng lý luận mác-xít, dùng nó như một kim chỉ nam dẫn đường chứ không phải kinh thánh để rơi vào giáo điều.

Bốn là, muốn vận dụng và phát triển sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh, chúng ta cần phải nắm vững hệ thống các quan điểm tư tưởng của Người, nắm chắc mục tiêu, yêu cầu từng giai đoạn, gắn chặt với tổng kết thực tiễn. Phải hiểu sâu sắc quá trình hình thành hệ thống quan điểm tư tưởng của Người về cách mạng Việt Nam. Chỉ thông qua quá trình đó, chúng ta mới có thể phát triển chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh một cách đúng đắn và khoa học.

2. Kiên quyết đấu tranh chống những luận điệu và thủ đoạn đả kích, phủ nhận, xuyên tạc chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh

Những nguyên lý lý luận của chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh có giá trị bền vững nằm trong một hệ thống và thể hiện trong các học thuyết trụ cột. Bảo vệ chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh là bảo vệ tính hệ thống, toàn vẹn của những nguyên lý cơ bản đó.

Để đấu tranh có hiệu quả với những luận điệu phủ nhận chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, chúng ta cần:

- Nắm chắc nội dung, bản chất từng luận điểm gắn với hoàn cảnh lịch sử và yêu cầu cụ thể cần giải quyết. Đồng thời, phải tiếp tục phát triển chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh trong điều kiện mới; đưa những tư tưởng, quan điểm đó vào thực tế cuộc sống, đem lại hiệu quả thiết thực, thực hiện thắng lợi mục tiêu "dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh", chứng minh sự đúng đắn của chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh trong thực tế. Đó là cách tốt nhất để bảo vệ chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh.

- Phải kiên quyết đấu tranh chống tư tưởng cơ hội, xét lại và bảo thủ, giáo điều. Đấu tranh chống chiến lược "diễn biến hòa bình" trên lĩnh vực tư tưởng - văn hóa với những hoạt động phủ nhận chủ nghĩa Mác - Lênin, xuyên tạc, bôi đen những thành quả của chủ nghĩa xã hội và vai trò lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam, đòi bỏ Điều 4 trong Hiến pháp, đề cao hệ tư tưởng tư sản, xã hội tư sản.

- Đấu tranh với các hành động xuyên tạc tư tưởng Hồ Chí Minh, hoặc đối lập tư tưởng Hồ Chí Minh với chủ nghĩa Mác - Lênin, thực chất là muốn phủ nhận cả chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh...

Trong cuộc đấu tranh tư tưởng này, hơn ai hết, đảng viên phải là những người đi đầu, kiên quyết bảo vệ nền tảng tư tưởng, đường lối, bảo vệ sự lãnh đạo của Đảng. Muốn vậy, điều trước hết và chủ yếu là đảng viên phải có lập trường tư tưởng vững vàng, không mơ hồ, dao động; phải nói và làm theo nghị quyết, thực hiện đúng Cương lĩnh, Điều lệ Đảng và pháp luật của Nhà nước; kiên định những vấn đề về quan điểm có tính nguyên tắc của Đảng.

CÂU HỎI THẢO LUẬN

1. Phân tích bản chất khoa học và cách mạng của chủ nghĩa Mác – Lênin.
2. Phân tích, làm rõ tư tưởng Hồ Chí Minh là kết quả của sự vận dụng và phát triển sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin vào thực tiễn cách mạng Việt Nam.
3. Cần làm gì để vận dụng và phát triển sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh ?